

REMISSVAR

2020-08-18

Dnr: BO 2020-0161

Utbildningsdepartementet

Remisspromemoria om möjlighet till betyg från årskurs 4 – efter försöksverksamheten

(dnr U2020/03513/S)

Inledning

Barnombudsmannen har beretts tillfälle att yttra sig över promemorian Möjlighet till betyg från årskurs 4 – efter försöksverksamheten. Barnombudsmannens synpunkter på denna remiss tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan 1 januari, 2020, är lag.

Barnombudsmannen avstyrker förslaget i promemorian om möjlighet till betyg från årskurs 4 efter försöksverksamheten mot bakgrund av risk för ökad ojämlikhet i svenska skolor. För att Sverige ska leva upp till barnkonventionen krävs att alla barn ges rätt till utbildning på lika villkor. Barnombudsmannen anser att förslaget om frivillighet i att införa betyg från årskurs 4 inte går i rätt riktning mot ökad likvärdighet. Detta är särskilt viktigt med tanke på de stora skillnader som finns i studieresultatet mellan olika skolor och regioner, skillnader som FN:s barnrättskommitté tidigare lyft fram som bekymmersamma¹. Barnrättskommitténs fråga till Sverige kvarstår om vilka åtgärder som vidtas för att minska ojämlikheten i skolan och som Sverige ska rapportera tillbaka i juni 2021, samtidigt som förslaget i promemorian skulle träda i kraft.

Det har nyligen släppts två statliga utredningar En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning (SOU 2020:28) och En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46). Båda utredningarna har fokus på att minska ojämlika uppväxtvillkor för barn och unga och innehåller förslag om ökat statligt ansvar för skolan. I utredningen En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning pekar utredaren på ökade skillnader mellan storstadskommunernas skolor och landsbygdens skolor och att det finns en uppenbar risk att dessa skillnader kommer att öka i takt med att de demografiska förändringarna fortskrider. Ett sätt att öka likvärdigheten är en förskjutning mot ett ökat centralt ansvarstagande², något som förslagen i promemorian om

---

¹ FN:s Barnrättskommitté. Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges fjärde periodiska rapport. 2009, punkt 11.

² SOU 2020:28 sid 17

möjlighet till betyg från årskurs 4 går tvärtemot då en enskild rektor ska få besluta om skolan ska införa betyg från årskurs 4.

Barnombudsmannens kommentarer till förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Förslaget 3 kap. 14 a § innebär att en rektor får besluta att betyg ska sättas i årskurs 4 och 5 i grundskolan, grundsärskolan och sameskolan och i årskurs 5 och 6 i specialskolan, vid en enhet som rektorn ansvarar för. Rektorn ska underrätta huvudmannen om beslutet. Paragrafen är ny.

Barnombudsmannen avstyrker förslaget mot bakgrund av att det är frivilligt för en rektor att besluta om införandet av betyg i en helt ny årskurs utan att behöva visa hur förutsättningarna och konsekvenserna för beslutet ser ut för eleverna. Eleverna är de som kommer att påverkas av beslutet och det finns t.ex. inga krav på handlingsplan för införandet eller att det ska göras en prövning av barnets bästa inför införandet av betyg i åk 4. Det framgår inte heller av förslaget hur barns rätt att komma till tals har beaktats inför beslutet. Huvudmannen som är den som är ytterst ansvarig för skolan och för resurstilldelningen ska enbart underrättas om beslutet. Barnombudsmannen har i tidigare remissvar om försöksverksamhet om betyg – och betyg från årskurs 4 påtalat vikten av att ha ett barnrättsperspektiv och att utgå ifrån barnets bästa enligt barnkonventionen. De finns ingenting i promemorian som visar hur detta har beaktats. Prövning av barnets bästa enligt artikel 3 och barns rätt att komma till tals i enlighet med artikel 12 är grundläggande principer i barnkonventionen.

Skolverkets utvärdering av betyg från årskurs 6 visar på både positiva och negativa konsekvenser av tidigare betyg. Skolverket lyfter fram att utvärderingen visar oroväckande tecken på att tidigare betyg kan leda till ökad stress hos eleverna³. Resultaten i Skolverkets utvärdering visar på att det finns en upplevelse att olika grupper av elever påverkas på olika sätt av de tidigare betygen. Högrepresterande elever och flickor som grupp upplevs motiveras av betygen i högre grad än lågpresterande elever och pojkar. I promemorian anges att eftersom införandet bygger på frivillighet bör de skolor som inför betyg tidigare ha förutsättningar att vid genomförandet främja positiva och minimera negativa konsekvenser inklusive stress hos både pojkar och flickor⁴. Barnombudsmannen anser att det inte finns tillräckliga förutsättningar för att garantera alla elevers rättigheter enligt barnkonventionen om en enskild rektor ska få fatta beslut om att införa betyg från årskurs 4 på sin skola utifrån nuvarande förslag.

Förslaget till ändring i skollagen innebär även förändring av bestämmelser som reglerar skriftlig individuell utvecklingsplan. Om en rektor beslutar att införa betyg från årskurs 4 upphör kravet på en individuell skriftlig utvecklingsplan i årskurs 4 och 5. Barnombudsmannen kan inte se hur barnets bästa har beaktats när skyldigheten att ge skriftliga individuella utvecklingsplaner helt tas bort. Barnombudsmannen anser att förslaget saknar analys och prövning av barnets bästa enligt barnkonventionens artikel 3 Den individuella utvecklingsplanen ger omdömen om elevens kunskapsutveckling, men sammanfattar också vilka framtida insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och utvecklas enligt läroplanen. Den utvärdering som Skolverket gjort efter införandet av betyg i årskurs 6 visar att elever som fått betyg från årskurs 6 inte är mindre stressade

---

³ Möjlighet till betyg från årskurs 4 – efter försöksverksamheten . Promemoria U2020/03513/S sid. 23

⁴ Möjlighet till betyg från årskurs 4 – efter försöksverksamheten . Promemoria U2020/03513/S sid. 28

i årskurs 7-9 i jämförelser med elever som fått betyg från årskurs 8. Det finns inget i utvärderingen som tyder på att betygsstressen i de högre årskurserna kan dämpas genom att elever vänjs vid betyg från en tidigare ålder⁵. Barnombudsmannen anser att det är viktigt att beakta om betyg istället för en skriftlig individuell utvecklingsplan innebär att den enskilda eleven går miste om någon information.

Förslag till ändring i skolförordningen (2011:185)

I promemorian föreslås att det ska införas en bestämmelse om att en rektor som avser fatta ett beslut om tidigare betygssättning ska fatta beslutet senast den 30 april före det läsår beslutet ska gälla.

Barnombudsmannen anser att förslaget inte ger lärare, elever och vårdnadshavare möjlighet att påverka elevens skolsituation och förutsättningar när ett beslut kommer så sent inför det läsår det ska börja gälla.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Petra Dahlström.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman

---

⁵ Möjlighet till betyg från årskurs 4 - efter försöksverksamheten . Promemoria U2020/03513/S sid. 21